

Representaatio edustavuutena, suhteena ja deliberaationa/

Representation som representativitet, relation och deliberation

Poliittinen representaatio on sisältynyt perinteisesti politiikan tutkimuksen keskeisiin käsitteisiin. Viimeaikaisten politiikan toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten myötä se on kuitenkin muodostunut uudella tavalla ajankohtaiseksi. Nadia Urbinati ja Mark E. Warren (2008) ovat eritelleet kiinnostavasti poliittisen representaation erilaisia näkökulmia, joihin demokrateoreetikot ovat lisääntyvässä määrin kiinnittäneet huomiota viimeisen kahden vuosikymmenen aikana.

Utgångspunkten diskussionen är den klassiska synen på politisk representation i form av ett territoriellt definierat principal-agent-förhållande. En modell för representation där agenterna förutsätts företräda intressen och åsikter hos principaler, vilka avgränsas via sin geografiska tillhörighet i olika valkretsar. Regelbundet återkommande val utgör i sin tur en kontrollmekanism och möjlighet att utkräva agenterna på ansvar. Enligt Urbinati och Warren kan dock grundförutsättningarna för denna modell på flera sätt problematiseras i dagens samhälle.

Ensinnäkin Urbinati ja Warren toteavat, että vaikka edustus tullaan oletettavasti jatkossakin järjestämään maantieteellisesti jaettujen vaalipiirien mukaan, tapaan määrittellä edustus alueellisin perustein liittyy nykyisessä poliittisessa järjestelmässä monia ongelmia. Uskonto tai etnisyys eivät jäsenny alueellisesti. Myös useat poliittiset asiakysymykset, kuten esimerkiksi maahanmuutto tai globaali kauppa, koskettavat ihmisiä yli kansallisten rajojen. Lisäksi poliittisella areenalla on havaittavissa lukuisia monikansallisia, ylikansallisia tai ei-alueellisia toimijoita YK:sta kansalaisjärjestöihin tai verkostoihin, jotka kukin katsovat toimivansa edustuksellisessa roolissa.

För det andra har det ökade intresset för jämlikhetsfrågor ökat medvetenheten om att den klassiska principal-agent synen på representation ofta exkluderar politiskt marginaliserade grupper utgående från kön, etnicitet och ras. Det har framhävts att jämlik representation förutsätter förtroende mellan de som företräder och de som representeras. Ett förtroende som bör baseras på delade erfarenheter, perspektiv och intressen. Något som inte tycks fungera speciellt väl i det nuvarande systemet baserat på geografisk tillhörighet.

Lisäksi Urbinatin ja Warrenin mukaan poliittinen representaatio on alettu hahmottaa yhä enemmän dynaamisena prosessina, johon kuuluvat olennaisesti deliberaatio ja poliittinen arviointi. Näin katsottuna vaalit eivät ole pelkästään yksittäinen tapahtuma, jossa kansalaiset valitsevat edustajansa, vaan ne myös tarjoavat erilaisia paikkoja deliberaatiolle ja edustajien arvioinnille. Tällöin edustaminen ei enää näyttäydy vastakohtana osallistumiselle vaan molemmat pikemminkin täydentävät toisiaan.

Relationen mellan representation och deliberation behandlas även ur en liten annorlunda synvinkel i Kyösti Pekonens (2010) forskning kring dialogens betydelse i utskottsarbetet, ett material som två av artiklarna i detta temanummer baserar sig på. Pekonen betonar bland annat att inomparlamentarisk deliberation bidrar till bättre representation än en beslutsprocess som enbart baseras på röstningsförfarande, eftersom deliberation förbättrar förutsättningarna för att även minoritetens synvinklar skall bli hörda.

Urbinati ja Warren toteavat yhteenvedossaan, että vaaleihin keskittyvää edustuksellisen demokratian määritelmää tulee laajentaa, mikäli tavoitteena on pyrkiä kohti osallistuvan demokratian ihannetta kaikkien mahdollisuudesta osallistua jollakin tavalla itseään koskevaan kollektiiviseen päätöksentekoon. Tällaisia uusia edustuksen muotoja voivat olla esimerkiksi edustus erilaisten itsensä tietyn ryhmän edustajiksi määritelleiden järjestöjen kautta ja muun muassa erilaisissa kansalaiskuulemisissa ja deliberatiivisissa kansalaisfoorumeissa toimivat ”kansalaisedustajat”. Olennaista on myös löytää sellaisia edustuksellisia järjestyksiä, joissa kyetään edustamaan laajasti arvoja, latentteja intressejä, globaaleja kysymyksiä sekä erilaisia näkökulmia.

Sett ur de politiska representanternas synvinkel kan dagens representation betraktas som en relativt invecklad process som omfattar ett flertal olika roller. Å andra sidan kan man hävda att deras verksamhetsmiljö i viss utsträckning alltid har varit komplex. Eulau m.fl. (1959) framförde redan i slutet på 1950-talet att politiska representanter möter förväntningar från olika håll, inte bara från väljarna utan även från partier, intresseorganisationer och olika administrativa aktörer.

Viimeisten vuosikymmenien yhteiskunnallinen kehitys on kuitenkin merkinnyt yhä suurempaa sosiaalista liikkuvuutta ja eriytymistä, mikä on osittain vaikeuttanut puolueiden ja erilaisten uskonnollisten, ammatillisten ja sosiaalisten ryhmien välisten linkkien identifioimista. Kuten Powell (2004) huomauttaa, tämä on osaltaan tuonut haasteita perinteiselle tavalle määritellä edustus päämiehen ja delegaatin välisenä suhteena, kun edustajan on yhä vaikeampi hahmottaa edustettavien joukkoa ja heidän intressejään.

Men hur ser väljarna och de folkvalda själva på sitt uppdrag som politiska representanter och de olika alternativ som en politisk representant kan företräda i sitt arbete? För att politisk representation som baserar sig på en relation mellan väljaren och valda skall anses legitim, är det viktigt att båda parter är överens om innehållet i detta förhållande. Resultat från riksdagsvalet 2007 visar att grundförutsättningen för den regionalt förankrade principal-agent modellen godtas av väljarna. Försvarandet av regionala och lokala intressen ges i själva verket högsta

prioritet, inte minst om man är bosatt i perifera regioner (Bengtsson & Wass 2009). En partientrerad modell, eller en modell där representanterna agerar som självständiga förtroendemän är däremot betydligt mindre populära.

Vuoden 2007 eduskuntavaalien ehdokkaille tehty kyselytutkimus osoittaa puolestaan, että ehdokkaiden ja valittujen kansanedustajien kannanotot edustusroolin suhteen poikkeavat jossain määrin toisistaan, joskin myös tarjotut vastausvaihtoehdot olivat keskenään erilaisia (taulukko 1). Sekä ehdokkaiden että valittujen edustajien keskuudessa saa eniten kannatusta Edmund Burken vuonna 1774 Bristolissa pitämässään kuuluisassa puheessaan esittämä näkemys, että edustajien tulisi ajaa ennen kaikkea koko maan etua alueellisten erityisintressien sijaan. Toisaalta myös alueellinen edustus vaalipiirin tasolla on suosittua, etenkin valittujen edustajien kohdalla.

Tabell 1. Uppställda kandidater och invaldas första preferens gällande representationsfokus (%).

	Kandidater		Invalda	
	%	(n)	%	(n)
Hela finländska folket	44	(202)	35	(15)
De egna väljarna i valkretsen	21	(97)	29	(12)
Alla väljare i valkretsen	14	(66)	17	(7)
Det egna partiets väljare i valkretsen	10	(45)	14	(6)
Partiets väljare i allmänhet	7	(35)	2	(1)
Medlemmar av en socialgrupp	5	(22)	4	(2)
Totalt	100	(467)	100	(43)

Kommentar: Undersökningen som är en del av det internationella projektet *Comparative Candidate Survey* riktade sig till de drygt 2000 kandidater som i riksdagsvalet 2007 tävlande om de 200 riksdagsplatserna. Svarsprocenten i undersökningen var ca. 25.

I detta temanummer behandlar vi representation ur flera olika synvinklar och på olika nivåer. Dels tar vi fasta på två av de trender som Urbinati och Warren lyfter fram. Det gäller framför allt behovet av en mer deliberativ politisk inriktning som behandlas i flera bidrag. Men även frågan om representationens representativitet via olika intressens närvaro på den beslutsfattande arenan är ett tema som berörs. I de artiklar som ingår i temanumret ligger fokus på de politiska representanternas arbete i riksdagen. De två översiktsartiklarna tar i sin tur klivet utanför den parlamentariska arenan och inriktar sig i stället på frågan om hur väljarna kan inkluderas djupare i de demokratiska processerna. Tidskriftens artiklar har sin grund i Statsvetenskapliga föreningens seminarium *Representation som representativitet, relation och deliberation*, arrangerat i december 2009.

Anne Maria Hollin artikelissa poliittista edustusta käsitellään edustavuuden näkökulmasta. Artikkelissa tarkastellaan eduskunnan vuoden 2005 valiokuntakuulemisista muodostetun laajan aineiston perusteella naisten valiokuntajäsenten heijastumista yhtäältä naisten ja toisaalta naisten ryhmäintressien edustajien kutsumiseen asiantuntijoiksi. Empiirisen analyysin tulokset osoittavat

naisten osuuden valiokunnassa lisäävän naispuolisten asiantuntijoiden käyttöä. Päätelmissä kuitenkin huomautetaan, että havainto ei välttämättä merkitse sukupuolten erilaisten tarpeiden ja harkittavien toimenpiteiden sukupuolivaikutusten huomioimista, sillä naispuoliset asiantuntijat eivät automaattisesti edusta naisia tai tuo esiin sukupuolivaikutuksia lausunnoissaan.

Jenni Rinne käsittelee artikkelissaan deliberaation merkitystä kansanedustajien valiokuntatyöskentelyssä. Rinne tarkastelee edustusta suhteena, jolla hän viittaa tavanomaisesta merkityksestä poiketen edustajan ja hänen puolueensa väliseen järjestelyyn. Haastatteluaineistoon perustuva analyysi osoittaa, että valikunnissa deliberaatio on usein alisteinen puoluedemokratian logiikalle, jossa edustaja toimii pitkälti puolueensa delegaattina. Kaikki valiokunnan keskustelut ja neuvottelut eivät kuitenkaan noudattele hallitus–oppositio-jakoa, vaan valiokunta toimii myös vahvana yhteistyön ja kompromissien tekemisen areenana, jolloin myös edustajan mahdollisuudet toimia itsenäisemmin pikemminkin puolueensa edunvalvojana lisääntyvät.

Utgående från samma material som Jenni Rinne studerar Maria Svanström riksdagsledamöternas syn på kommunikationen i utskottsarbete. Analysen fokuserar på vilka faktorer som skapar goda förutsättningar för en givande dialog ledamöterna emellan, och ett givande utbyte med de sakkunniga som hörs i utskotten. Svanström visar i bland annat att yttre förutsättningar, som enskilda ministrars inställning eller utskottsordförandens ledarstil, starkt påverkar möjligheterna till genuin deliberation. Analysen visar även att diskussionen i utskotten inte enbart påverkas av rationella argument utan även av icke-verbal kommunikation samt att det finns tydliga mönster i vilken typ av uttryckssätt som föredras.

Myös Juri Mykkänen tarkastelee deliberaation merkitystä parlamenttityössä. Mykkänen analysoi laajan havainto- ja haastatteluaineistonsa pohjalta kansanedustajien keskinäisen luottamuksen rakentumista. Artikkelin keskeisen argumentin mukaan deliberaation edellytykset ovat ainakin osin käänteisessä suhteessa kansanedustajien keskinäisen luottamuksen voimakkuuteen: mitä enemmän luottamusta sitä vähemmän deliberaatiota. Luottamusta hankkiakseen kansanedustajan on hyvä pysytellä jollakin lainsäädäntötyön erikoisalueella, jolloin hänestä tulee sekä sisältöasiantuntija että poliittisen neuvottelun asiantuntija. Vain poikkeustapauksissa erityistietoa avataan asiaan perehtymättömille kansanedustajille, jotka itse asiassa pitävät deliberaation laajentumista ongelmallisena mikäli siihen ei ole eduskunnan luottamusmekanismin mukaista valtuutusta.

I den första översikten författad av Staffan Himmelroos diskuteras utmaningarna i att kombinera deliberativa metoder för vanliga medborgare med dagens representativa demokrati. Dels diskuteras hur kvalitativt högtstående deliberation med krav på interaktion och offentligt utbyte av rationella argument kan uppfyllas i storskaliga samhällen, dels i vilken utsträckning deliberation i praktiken kan bidra med den legitimerande funktion som utgör en viktig del av teorin. Himmelroos ger en ingående introduktion till den deliberativa demokratin grundtankar och presenterar även en potentiell lösning på storskalighetsproblematiken, via deliberativa mini-demos.

Laura Ahokas, Saira Tykkyläinen ja Niklas Wilhelsson esittelevät katsauksessaan oikeuministeriön demokratia- ja kieliasioiden yksikön puitteissa tehtyä työtä edustuksellisen demokratian toimintaedellytysten parantamiseksi. Kirjoittajien mukaan suomalaisen demokratiapolitiikan tavoitteena oleva osallistuva demokratia on edustuksellisen demokratian muoto, jossa kansalaiset ottavat osaa poliittiseen päätöksentekoon muutenkin kuin vaalien yhteydessä. Julkinen hallinto voi edistää osallistuvaa demokratiaa muun muassa varmistamalla, että aktiiviseen kansalaisuuteen tarvittavia tietoja opetetaan kouluissa, kansalaisyhteiskunnan toimintapuitteet edistävät osallistumista, kansalaisvaikuttamisen kanavia ja valmiuksia kehitetään tukemaan kansalaisten täyttä osallistumista yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaan ja että erityinen paino on kansalaisten yhdenvertaisuutta ja osallistumisen tasa-arvoa lisäävissä toimissa.

Utöver de fyra artiklarna och två översikterna bjuder vi recensioner av tre aktuella böcker på närliggande tema. Henrik Serup Christensen recenserar antologin *Civil Society and Activism in Europe*, redigerad av William Maloney och Jan W. Deth, som är den senaste produkten sprungen ur det forskningsnätverket Citizenship, Involvement, Democracy (CID). Den andra recensionen av Marina Lindell tar sig an James Fishkins senaste alster, *When the People Speak*. I boken argumenterar Fishkin för de två demokratiska värdena jämlikhet och deliberation och presenterar deliberativa opinionsmätningar som instrument.

Lauri Rapeli käsittelee puolestaan omassa arviossaan Valtiotieteellisen yhdistyksen syyskuussa pidettyjen 75-vuotisjuhlien esitelmöitsijän Henry Milnerin tuotetta teosta *The Internet Generation: Engaged Citizens or Political Dropouts*. Milner tarkastelee kirjassaan nuorten vaaliosallistumisen ja poliittisen kiinnostuksen vähentymistä useassa läntisessä teollisuusmaassa ja pohtii kansalaiskasvatuksen mahdollisuuksia niiden vahvistamisessa erityisesti poliittisesti syrjäytyneiden nuorten keskuudessa.

ÅSA BENGTTSSON – HANNA WASS

LÄHTEET/REFERENSER

- Bengtsson, Åsa ja Wass, Hanna. 2009. Äänestäjien edustusta koskevat odotukset. *Politiikka* 51:3, 187–207.
- Eulau, Heinz, Wahlke, John C, Buchanan, William, Ferguson ja Leroy C. 1959. The Role of the Representative: Some Empirical Observations on the Theory of Edmund Burke. *American Political Science Review* 53:3, 742–756.
- Pekonen, Kyösti. 2010. *Eduskunta edustuksellisen puheen ja deliberation paikkana* (julkaisematon käsikirjoitus).
- Powell, Bingham G. 2004. Political Representation in Comparative Politics. *Annual Review of Political Science* 7, 273–296.
- Urbinati, Nadia ja Warren, Mark E. 2008. The Concept of Representation in Contemporary Democratic Theory. *Annual Review of Political Science* 11, 387–412.